قەیرانی ئەتۆمی شەمەندەفەری مەرگی کۆماری ئیسلامی ئێران.. شرۆڤە و نووسینی: ستیڤان شەمزینی

یەکێک لەو پرسە هەستیار و گەرمانەی چەند ساڵێکە لەسەر مستەوای سیاسەتی دەولی لە ریزی پێشەوەی دۆزە ئاڵۆزکاو و پڕ هەراوهوریا و کێشەکاندایە، فایلی پیتاندنی یۆرانیۆمە لەلایەن کۆماری ئیسلامی ئێرانەوە لە بواری بەرهەمهێنانی تەکنۆلۆژیای چەکسازییدا، ئەمەریکا وەک جەمسەری سەرەکی هێزی دنیا بێ چەند و چون دژایەتی هەر هەنگاوێکی ئێرانییەکان دەکات بۆ بەدەستهێنانی چەکی ئەتۆمی، بە دوایدا هاوپەیمانە ستراتیژیی و نێزیکەکانی وەک بەریتانیا و ئیسرائیل و ئەڵمانیا و هتد.. تەئکید دەکەنەوە لەسەر هەمان هەڵوێستی ئەمەریکا و پێیانوایە ئێرانێکی خاوەن چەکی ئەتۆمی بەدەر لە هەڕەشە جیددییەکانی بۆ سەر دەوڵەتە خۆرئاواییەکان و ئیسرائیل، سەرەتای رسکانی دەوڵەتگەلێکی ئیسلامی و سەلەفیی مەترسیدار و بەهێزە لەخۆرهەڵاتی نێوییندا کە لە ئێرانەوە درێژ دەبێتەوە تاکوو لوبنان و فەلەستین و هتد..

ئەمەریکا و هاوپەیمانەکانی لە هەوڵ و کاردان تا ململانێ دەگەڵ ئێرانی ئیسلامی بە هۆکاری پەرەپێدانی چەکی ناوکی، بچووک نەکرێتەوە بۆ کێشەی نێوان دوو دەوڵەت (ئەمەریکا– ئێران) یان زیاتر، لە کۆششدابوونە تا لە رێی بردنی فایلی ئەتۆمییەوە بۆ نێو چەقی سیاسەتی نێودەوڵەتی و ئەنجوومەنی ئاسایش بیکەنە دۆزێکی یونیڤرساڵ و لەو بارەوە هاوڕاییەکی جیهانی یان خۆرئاوایی بەدژی ئێران وەگەڕ بخەن. هەرچی لایەنی ئێرانییە بێجگە لەوەی بە مافی خۆی دەزانێت وەک و□لاتێکی سەربەخۆ لە بواری تەکنۆلۆژیای نوێ و ئەتۆمیدا تاقیکردنەوە و داهێنان بکات (دوای پاکستان دووەم دەوڵەتی ئیسلامییە دەبێتە خاوەنی چەکی ئەتۆمی) لە هەمان کاتدا نیازپاکیی خۆیان دەخەنە روو لەوەی ئەو وەبەرهێنانانە لە بواری پیشەسازیی چەکسازییدا ئەنجام نادرێت، بە پێچەوانەوە بەڵکو سنووردارە تەنێ لە بوارەکانی خزمەتگوزاریی مەدەنیدا.

ئەم قەیرانە بەردەوام لە هەڵکشان و داکشاندایە، هەندێکجار هەست بە بارگرژیی و مەترسی زۆر دەکەین لە پەیوەندیی ئێران و

نەیارەکانیدا (بە تایبەت ئەمەریکا) ناو بە ناویش وا دێتە پێش چاو تەنگژەکە وا خەریکە لە ڕێگەی دانوستان و ملکەچیی ئێرانەوە بە لێژنەی تایبەتی ئاژانسی جیهانی وزەی ئەتۆم بەرەو چارەسەر دەڕوات، بەڵام لە هەموو بارەکاندا تاکوو ئەم چرکەساتە کێشەکە بەردەوامە و هیچ ڕێگەچارەیەکی گونجاو نەهاتووتە ئاراوە هەردوولا پێی قایل بن تاکوو هەل بڕەخسێنێت بە بچووکبوونەوە و کۆتایی پێهاتنی قەیرانەکە بە ڕێگای ئاشتی، ڕەنگبێ ئیسرائیل یەکێک بێت لەو بەربەستانە، چوونکە ئیسرائیل دەیەوێت گوێ بدات بە پێشنیاری لێدانی سەربازیی ئێران.

فایلی ئەتۆمی ئێران و کاردانەوەی نێودەوڵەتی

پاساوی سەرەکی ئەمەریکا لە گووشار خستنە سەر ئێران و زەمینەسازیی بۆ پێکهێنانی کۆدەنگی لە دژی ئەو وڵاتە بە پلەی یەکەم پابەندی هەوڵی پیتاندنی یۆرانیۆمە. هەرچەندە نێزیک بە بیست (20) ساڵ دەبێت ئێران لە هەوڵی بەدەستهێنان و بەرهەمهێنانی موشەکی ئەتۆمیدایە، ئێستاشی لەسەر بێت نەیتوانیوە هیچ موشەکێک دروست بکات هەڵگری کڵاوەی ئەتۆمی بێت. زانیارییە هەواڵگرییە ئیسرائیلییەکان جەخت دەکەنەوە لەوەی ئێران لە ساڵی 2009دا دەبێتە خاوەنی موشەکی ئەتۆمی، لە بەرپەچی ئەو زانیارییەدا پسپۆرانی بواری چەکی ئەتۆمی و زۆرینەی وڵاتانی دنیا پێیانوایە چەندان ساڵی تر پێویستە لە بەردەم ئێراندا بۆ ئەوەی ببێتە خاوەنی چەکی ئەتۆمی. زانیارییە نوێیەکانی هەواڵگریی ئەمەریکی لە تازەترین ئاشکراکارییدا بەیان دەرکەوتووە: ڕژێمی ئێران لە سەرەتای ساڵی (2003)ەوە بەرنامە ئەتۆمییەکەی ڕاگرتووە (بەپێی ڕاپۆرتێکی پیشەیی تەکنیکی دەزگای ناوەندیی هەواڵگریی ئەمەریکا کە 17 دەزگای هەواڵگریی سەر بە وڵاتە یەکگرتووەکان دانیان بەو ڕاستییەدا ناوە لەساڵی 2003ەوە کۆماری ئیسلامی ئێران سەرجەم بەرنامەی چەکسازییە ئەتۆمییەکەی خۆی ڕاگرتووە!!).

هەر بۆ زیاتر پشتڕاستکردنەوەی ئەو هەواڵە (جۆناسان مارکەس) دەنووسێت: (دەزگای CIA چەند ڕۆژێک لەمەوبەر ڕایگەیاند حکوومەتی ئێران بەرنامەی ئەتۆمی خۆی لە بواری بەرهەمهێنانی چەکی ئەتۆمیدا لە ساڵی 2003ەوە ڕاگرتووە). نووسەر پێیوایە ئەم ڕاپۆرتە نوێیە گومان دەخاتە سەر کۆی زانیارییەکانی پێشووی CIA بە تایبەتی لە ساڵی 2005یشدا دەزگا هەواڵگرییەکانی ئەمەریکا لەو باوەڕەدا بوون ئێران سەرگەرمی پیتاندنی یۆرانیۆمە لە بواری چەکسازییدا، ئەو وای دەبینێت (ناکرێت دیپلۆماسییەت لەسەر زانیاری بێ بەڵگە و گومان

دابەژرێت). نووسەر بەو هەیەوە وا بەوا دەکات ئومەدەکانی ئیدارەی ئەمەریکا بە مەبەستی دروستکردنی کەدەنگی و کەبەچوونی دژی ئێران کەم دەبنەوە و ناتوانن وەک پێویست بن. ئەم زانیارییە نوێیەی CIA کە تەئکید دەکاتەوە لەسەر ئەوەی ئێران بەرنامە ئەتۆمییەکەی راگرتووە، سەرانی کۆشکی سپی تووشی شۆک کرد، چۆن دەبێت چەند وەختە پێیان نەزانیبێت؟ یان بۆچی CIA ئەم راپۆرتە دژ بە زانیارییەکانی پێشووی بڵاو دەکاتەوە؟ هەتا ئەو راددەیەی (جۆن بۆڵتۆن) نوێنەری پێشووی ئەمەریکا لە نەتەوە یەکگرتووەکان رایگەیاند (راپۆرتەکەی CIA گوایە ئێران لە ساڵی 2003ەوە بەرنامە ئەتۆمییەکەی راگرتووە، جۆرەکە لە کۆدەتا لە دژی بوش) وتیشی (CIA دەمێکە لە هەڵسوکەوتەکانی جۆرج بوش رازی نین).

وێڕای بڵاوبوونەوەی ئەم راپۆرتە و دەنگۆی راگرتنی بەرنامە ئەتۆمییەکەی ئێران، هێشتا ئەمەریکا سوورە لەسەر هەڵوێستە توندەکانی بەرامبەر بەو دەوڵەتە، ئەمە بە پلەی یەکەم پابەندە بە بەدگومانی ئەمەریکا دەربارەی راستیی ئەو زانیارییە نوێیانە و بە پلەیەکی تر پەیوەندیی هەیە بە جۆر و فۆرمی سیاسەتی هەژموونخوازانەی ئێرانەوە. لە دیمەنەکەدا وەها دەردەکەوێت، بوش و کاستەکەی راپۆرتە نوێیەکەی "سی. ئای. ئەی" بە هەند وەرنەگرن و سووربوونی خۆیان نیشان دەدەن لە کەکردنەوەی هاوپشتیوانی نێودەوڵەتی بە دژی ئێران و قورسکردنی سزا و ئابڵووقەکانی سەری، تاکوو وەشاندنی گورزی سەربازیش کە من پێمەوایە لەم دەخە زۆر زەحمەتە. (رۆبەرت گیتس) وەزیری بەرگریی ئەمەریکا بە کەناڵەی (الجزیرە) ئامانجەکانی لێدانی ئێران ئاشکرا دەکات و دەڵێ: سەرەڕای بوونی مەترسیی چەکی ناوکی، چەند هۆکارێکی تر هەیە بۆ لێدانی وەک:

*گووتاری توندوتیژیی ئێرانییەکان کە لە سەرەتای شەشەوە سەریهەڵداوە و لە سەردەمی نەژاددا بوژاوەتەوە.

*هەوڵە هەژموونخوازییەکانی ئێران و ئەو هەستەی لای بەرپرسانی تاران دروست بووە سەبارەت بەوەی گوایە هەرچییەکیان بووێت لە ناوچەکەدا بە ئاسانیی جێبەجێی دەکەن. گیتس لەو بارەوە وتی: دەمانەوێت بەرپەچی ئەو هەستە بدەینەوە لای ئێرانییەکان دروستبووە.

لە باری واقیعیشەوە ئێران بە بێ چەکی ئەتۆمیش هەڕەشەیەکی جیددییە لەسەر ئەمنییەتی ناوچەکە، جگە لەمەش سیاسەتی ئێران لە لوبنان و فەلەستین و عێراق و هەندێک لە وڵاتانی تری خۆرهەڵاتی ناوەڕاستدا لەگەڵ سیاسەت و ئەجیندا و بەرژەوەندییەکانی ئەمەریکا

و ئیسرائیلدا نایاتەوە و ناتەبایە، بە تایبەت ئێران لە رێگەی هەردوو رێکخراوی (حەماس و حزب اللە)ەوە کێشەی زۆر بە ئیسرائیل دروست دەکات، هەروەک بینیمان لە هاوینی ساڵی 2006دا (حزب اللە) بە موشەکی دوورهاوێژی ئێرانی توانی زیانێکی ماددیی و گیانی زۆر بە ئیسرائیل بگەیەنێت!. لەبەرئەمە بەدەر لە پرۆگرامە ئەتۆمی و ناوکییەکەی هەوڵە هەژموونخوازییەکانی ئێران جێی مەترسییە. لەمانەش بترازێت ژمارەی مووشەکە دوورهاوێژەکانی ئێران شایەنی نادیدە گرتن نین! چوونکە زۆرێک لەو مووشەکانە بە ئاسانی دەگەنە ناو ئیسرائیل وەک مووشەکی (شەهاب 3). رۆژنامەنووسی جیهانی (لیەنیە بیهنار) لەو باوەڕەدایە: پرۆسە ئەتۆمییەکەی ئێران جێی مەترسی نییە، ئەوەی جێگەی مەترسییە ئێران نزیکەی 3000 مووشەکی دوورهاوێژی هەیە. هێشتاش ئێران بەردەوامە لەسەر دروستکردنی موشەکی نوێ، بە وتەی (مستەفا محەمەد نەجار) وەزیری بەرگریی کۆماری ئیسلامی موشەکی عاشورا کە تازەترین بەرهەمی وەزارەتی بەرگریی ئێرانە 2000 کیلۆمەتر دەڕوات.

لەلایەکی ترەوە بە گوێرەی هەواڵی ژێدەرەکانی دەنگوباس، ئاژانسی وزەی ئەتۆم پێداگریی لەسەر ئەوە دەکەن لایەنی ئێرانی بە چارەسەری قەیرانی ئەتۆمی وڵاتەکەی هاتووەتە پێشەوە و لەو بوارەدا هاوکاریی جیددی ئەو لیژنەیەی کردووە لێکۆڵینەوە لەسەر فایلی ئەتۆمی ئێران دەکەن. دکتۆر محەمەد بەرادعی لە ماوەی رابردوودا گەشبینی نیشاندا و رایگەیاند: ئێرانییەکان بە دەنگەوە دێن و راستگۆیانە مامەڵە لەگەڵ ئاژانسەکەیان دەکەن. لە ئەمەریکییەکان بەم لێدوانەی بەرادعی قەڵس بوون، بەڵام ئەو سوور بوو لەسەر رای خۆی و وتی: ئەوەی لە بارەی ئێرانەوە رایگەیاندووە راستییەکی کۆنکرێت و حاشاهەڵنەگرە. سەرباری ئەو بەدەنگەوە هاتنانە لەلایەن ئێرانییەکانەوە و پاشان بڵاوبوونەوەی دەنگۆی راگرتنی بەرنامە ئەتۆمییەکەی ئێران، حکوومەتی ئەمەریکا بە هاوڕایی لەگەڵ هاوپەیمانەکانی سوورە لەسەر بۆچوونەکانی لەمەڕ ئێران و پێیانوایە ئێران مەترسییەکی جیددییە لەسەر ئاسایشی ناوچەکە و جیهان و بەدەستهێنانی ئەو چەکەش لەلایەن ئێرانەوە (وەک بوش بۆی چووە) دەبێتە دەسپێکی جەنگی جیهانی سێیەم و ئاڵۆزبوونی رەوشی ناوچەکە، بەتایبەتی لە دیدی ئەمەریکادا ئەگەری ئەوە هەیە ئێران بەم تەکنەلۆژیایە هاوکاریی گروپە توندڕەوەکان بکات!، ئەمەش کارێکی نامومکین نییە لە راستیدا.

شتێکی تر گرنگە پەنجەی بۆ رابکێشین ئەوەیە ئەمەریکا وەک عێراقی

سەدام و ئەفغانستانی ژێر رکێفی کوڕی لادن و مەلا عومەری تاڵیبان سەیری ئێران دەکات، لە هیچ کام لەم وڵاتانە خودانی چەکی ئەتۆمی نەبوون، بەڵام چونکە مەترسی بوون بۆ سەر بەرژەوەندییەکانی ئەمەریکا و ئاسایشی ناوچەکە ئەمەریکا زەبری کاریگەری لەوەشاندن و بە تەواوەتی لەناوی بردن. بە کورتی دیار نییە ئەگەر ئێران بەرنامە ئەتۆمییەکەی رابگرێت و بەبێ هیچ مەرجێکیش تەسلیمی داخوازییەکانی کۆمەڵەی نێودەوڵەتی بێت، ئایا ئەمەریکا ئەوکات هەر سوورە لەسەر سیاسەتی گورز وەشاندن لە ئێران یان جۆولەیەکی تر لە دایەلۆگ دەست پێدەکاتەوە بە مەبەستی نەزیک خستنەوەی بیروڕاکان و پێشگیریی لە ئەگەری روودانی جەنگ؟. وەها بڕوا دەکەم، لەم قۆناغەشدا وەشاندنی گورزی سەربازیی لە ئێران کارێکی ئەستەمە، چوونکە هەر کاتێک واشنتۆن سیاسەتەکانی خۆی توند بکاتەوە، تاران نەرمی زۆرتر دەنوێنێت و هەندێک سازشی لابەلا دەکات بە مەبەستی کات کوشتن.

ئەحمەدی نەژاد باڵیۆزی جەنگ

بە هاتنە سەرکاری مەحمودی ئەحمەدی نەژاد سەردەمێکی سامناک لە بارگرژیی و ئاڵۆزیی لەنێوان ئێران و ئەمەریکا لەلایەک و لەگەڵ وڵاتانی زلهێزی خۆرئاوایی و ئەوروپیدا لەلاکەی تر سەریانهڵدایەوە، سیاسەتە توند و زبرەکانی ئەحمەدی نەژاد لە مامەڵەکردن لەگەڵ ئەمەریکا و هاوپەیمانەکانی بووەتە هۆی زێدەتر ئاڵۆزبوونی رەوشەکە و پچڕاندنی پەیوەندییەکان و ساردیی گفتوگۆ و گەرمیی ئەگەرەکانی جەنگ و پێکدادان. ئەحمەدی نەژاد بە هەڕەشە بەردەوامەکانی لە ئیسرائیل گوایە لەسەر نەخشەی جیهان دەیسڕێتەوە، کە ئەمە هەمان زمان و میتۆدی بیرکردنەوەی سەدامیش بوو، خزمەتێکی زۆری ئاڵۆزکردنی بارودۆخەکەی کردووە و بە هەموو جۆرێک بۆی کرا بێت و دەستی دابێت ساردیی خستووەتە پەیوەندیی و رێگاچارە دیپلۆماسییەکانەوە، لە رەهەندێکی ترەوە لێدوانەکانی نەژاد لەمەڕ بەرنامە ئەتۆمییەکەی زیاد لەهەر شتێک بۆنی نەیاریی و دوژمنایەتیکردنی خۆرئاوا بە گشتیی و ئەمەریکا و ئیسرائیل بە تایبەتی لێدێت، بۆیەکا سیاسەتەکانی ئەحمەدی نەژاد کێشەکانی زۆرتر قووڵ کردووەتەوە. تاکوو ئەو ئەندازەیەی ملنەدان و سەرەڕۆییەکانی نەژاد هاوشێوەی سەرەڕۆییەکانی سەدام حسێنە، چون جیا لەوەی وڵاتاکەی پێشێلی زۆرینەی میساقە نێودەوڵەتییەکان دەکات لەهەمان کاتدا رایدگەیەنێت ئێران رێوشوێنی تۆڵەسەندنەوە دەگرێتە بەر لەدژی هەر وڵاتیەکی ئەوروپی و خۆرئاوایی کە شوێن پێی هەنگاوەکانی ئەمەریکا هەڵبگرێ بە سەپاندنی هەر جۆرە سزایەک بەسەر کۆمارە

ئیسلامییەکەیدا.

ئەم کەفوکوڵە و زیادەڕۆییانەی نەژاد جگە لە ئاستی نێودەوڵەتی لەسەر ئاستی ناوخۆش نیگەرانی و ناڕەزایەتی زۆری لێکەوتووەتەوە، هەندێک لە ئێرانییەکان پێیانوایە حەماسەتی رووت و توندئاژۆیی چیتری لە دروێنە ناکرێت جگە لە چارەنووسێکی بەد و ڕەشی وەک چارەنووسی تاڵیبانەکان لە ئەفغانستان و چارەنووسی سەدام لە عێراق. ریفۆرمخوازە بە حیساب میانڕەوەکانی وەک (محەمەدی خاتەمی، هاشمی ڕەفسنجانی، موحسین میردامادی) تووڕەن لە لە سیاسەتەکانی نەژاد و لایانوایە تاکڕەویی و پێڕەوکردنی دیپلۆماسییەکی خراپ و گەلانە بە هەڵوێستەکانی نەژادەوە دیارە. هەر لەو رووەوە (حەسەنی روحانی) بەرپرسی پێشووی دۆسیەی ئەتۆمی ئێران رەخنە لە هەڵوێست و لێدوانەکانی ئەحمەدی نەژاد دەگرێت و بە ناواقیعی وەسفیان دەکات، دواتر بە کەمتوانا لە چارەسەرکردنی کێشە ئابووری و نەوخۆییەکان و تێکدانی پەیوەندیی ئێران لەگەڵ وڵاتانی دیکە تۆمەتباری کرد و رایگەیاند: ئەحمەدی نەژاد لە هونەری دیپلۆماتی و گەمەی رامیاریی و دانوستاندا کەڵەوارە و ئێران دەخاتە تالوکەوە. ئاماژەکان دەریدەخەن ئەحمەدی نەژاد رسی 28 ساڵەی دەستکەوتەکان و ڕەوشوێنەکانی خۆ قایمکردنی کۆماری ئیسلامی دەکاتەوە بە خوری و پێدەچێت لەبری ئەوەی ئێران بکاتە وڵاتێکی خاوەن چەکی ئەتۆمی و گەشەسەندوو وڵاتەکەی بکاتە کاولاش و وەیرانە هەروەک سەدامی هاوبیری ئەو چارەنووسەی بە تووشی عێراقییەکانەوە کرد، یان لە هەڵبژاردنی داهاتوودا ئێرانییەکان فریای خۆیان و کۆمارەکەیان دەکەون بە پێنەدانەوەی شانسی خولێکی تری سەرۆکایەتی بە ئەحمەدی نەژاد.

مەترسی ئێران لەسەر ئیسرائیل و کاردانەوەکانی حکوومەتی تەلئەبیب
لەوانەیە هەنووکە ئێران سەرسەختترین نەیاری دەوڵەتی ئیسرائیل بێت چ لە ناوچەکە و چ لەجیهاندا، سیاسەتی گشتیی و فەرمی ئێران لەهەمبەر ئیسرائیل سیاسەتی نەفیکردن و سڕینەوەی ئەو دەوڵەتەیە لەسەر ئەتڵەس. بە چاو نوقاندن لە تەنگژە و فشارە قورسەکانی سەری، ئێران بە پشوودان و ماندووبوون هەڕەشە لە ئیسرائیل دەکات بە وەشاندنی گورزی سەربازیی لە گرنگترین پێگە سەربازیی و دەوڵەتییەکان، لە باری کردەییدا تاران بە هەموو ڕەنگە و توانایەک هاوکاریی (حزب اللە) لە لوبنان و حەماس لە فەلەستین دەکات وەک دوو نەیاری توندوتیژ و چەکداریی ئیسرائیل لەو دوو وڵاتەدا. ئیسرائیل هەموو کات دەرک بە مەترسی بەهێزبوون و فراوانبوونی ئەتۆرەتی ئێران دەکات. هەروەک پرۆفیسۆر (ناتان ئی بوش) لە زانکۆی نیوپۆرت

لە ئەمەریکا وتی: ئیسرائیل ئەم مەسەلەیە بە جیددی وەردەگرێت و دەستەوئەژنۆ دانانیشێت و ڕەنگە بۆ ئێران نادات چەکی ناوەکی بەدەست بهێنێت. ئاشکراشە ئیسرائیل ڕێگەی هەیە لە دروستکردنی نەیارەتییەکی بنکە فراوان و گەورە لە دژی ئێران بە تایبەت لە دژی بەرنامە ئەتۆمییەکەی، چوونکە دڵنیایە یەکەمین بەکارهێنان و تاقیکردنەوەی ئەو چەکە لەلایەن ئێرانەوە لە دژی دەوڵەتەکەی ئەو دەبێت، لە بەرئەوەی دژایەتیکردنی ئیسرائیل لەلایەن حکوومەتی تارانەوە لەوە دەرچووە تاکتیکێکی سیاسیی بێت بەڵکو بووە بە جوزئێک لە ستراتیژ و عەقیدەیەکی چەسپیوی سەرانی کۆمارەکە. ئایەتوڵڵا (داود فەریحی) مامۆستای زانستی سیاسەت لە زانکۆی تاران دەڵێت (ئەو لێدوانەی سەرۆک ئەحمەدی نەژاد لە دژی ئیسرائیل زۆر تایبەتن بە ئایدۆلۆژیا و عەقیدەی ئیسلامییەوە) بەم هۆیەوە پێیوایە دژایەتییەکانی نەژاد بە جولەکە ڕەوایان لە تێکستەکانی قورئانەوە وەرگرتووە.

بەڵگە نەویستە ئیسرائیل لە بەرامبەر هەوڵەکانی ئێران لە دژی جولەکە بەدەنگ نابێت (بێدەنگیش نەبووە) لە ئامادەباشیدایە بۆ وەڵامدانەوەی هەر هەڕەشەکی ئێرانی، پێدەچێت ئیسرائیل زووتر دەست بوەشێنێت لە ئێران. ئەم ئەگەرەش لەسەر زاری سەرچاوەیەکی هەرە باڵای سەربازیی ئیسرائیلییەوە پشتڕاستکراوەتەوە وەختێک ئەو سەرچاوەیە بە ڕۆژنامەی (مەعاریف)ی ئیسرائیلی ڕاگەیاندووە: ئیسرائیل پێیوایە سەپاندنی هەر سزایەکی تر بەسەر ئێراندا هیچ کاریگەریی نابێت و دەبێت گورزێکی سەربازیی لە ئێران بدرێت تاوەکو لە هەوڵەکانی بۆ دروستکردنی چەکی ئەتۆمی پاشگەز ببێتەوە. نیکۆڵای سارکۆزی سەرۆکی فەڕەنساش کە لەگەڵ ئەمەریکا هاوڕایە لە بەرامبەر ئێران بەدووری نەگرت پێشکات ئیسرائیل هەڕەشەکی ئاسمانی بکاتە سەر ئێران وەک ئەوەی ساڵی 1981 کردیە سەر عێراق. ئەوەی لەم هاوکێشە سیاسییەدا روون و ئاشکرایە ئیسرائیل لە پریشکی ئاگری ئەو جەنگە گەرمە بە دوور نابێت کە ئەگەری ڕوودانی هەیە لە نێوان ئەمەریکا و ئێران، ناچار ئیسرائیلییەکان چوونکە دەزانن بەشێک دەبن لە جەنگ لە خۆ ئامادەکردندان بۆ هەر ئەگەرێکی جەنگ بەتایبەتی ئیسرائیل پشت بەو دوو هەزار موشەکەکەی خۆی دەبەستێت کە هەڵگری کڵاوەی ئەتۆمین.

هەوڵەکانی سەپاندنی سزا بەسەر ئێراندا

یەکێک لەو سیناریۆیانەی لە ڕۆژەڤی سیاسەتی ئەمەریکیدایە سەپاندنی سزای توندە بەسەر ئێراندا بە ویستەکانی کۆمەڵەی نێودەوڵەتی و ڕاگرتنی چالاکییەکانی لە بواری بەرهەمهێنانی چەکی

ناوکیدا، بەدەر لەوەی پیادەکردنی ئەم سیناریۆیانە بە ئەزموون لەگەڵ کۆریای باکوور و عێراقی رابردوو بەدەرکەوت زۆر سەرکەوتوو نەبووە، بەڵام ئەمەریکا و بەشێک لە هاوپەیمانە ستراتیجییەکانی خوازیارن لەو رێگەیەوە لایەنی ئێرانی ناچار بە داخوازییەکانیان بکەن. لە (د.محەمەد بەرادعی) سەرۆکی ئاژانسی نێودەوڵەتی وزەی ئەتۆم لە سەرەتای ساڵی 2006 رایگەیاند: ئێران مەترسیی گەورە پەیدا ناکات لەسەر هێمنی جیهان و سەپاندنی سزای ئابووری بەسەر ئێراندا کارێکی خراپە. ئیدارەی ئەمەریکا چوست و چالاک و لە خۆبوردوانە لە کاردایە تاوەکو زۆرترین دەوڵەت قایل بکات بە بەشدارییکردن لەگەڵیدا بەمەبەستی توندکردنەوە و قورسترکردنی سزاکانی سەر ئێران لە چەشنی سزا و ئابڵوقەی چەتری ئابووری و بایکۆتی بازرگانی.

لەو بارەوە (دیڤید سەنگەر- هێلین پێکۆر) لە رۆژنامەی (نیۆیۆرک تایمز) بەهاوبەشیی نوسیوویانە: برێنز و هەندێک لە بەرپرسانی وەزارەتی دارایی ئەمەریکا هەوڵەدەن لە رێگەی پێشنیاری کۆنسەرقاتیڤەکانی ئەمەریکا لەمەڕ هێرشی سەربازیی بۆ سەر ئێران پاڵەپەستۆ بخەنە سەر ئەوروپا و روسیا بەمەبەستی فراوانکردنی گەمارۆ ئابوورییەکانی سەر ئێران. هەندێک لە وڵاتانی ئەوروپی بە دەنگ ئەم داخوازییەی ئەمەریکاوە هاتوون و رایانگەیاندووە پێویستە سزاکانی سەر ئێران توندتر بکرێت و بوار بە ئێران نەدرێت بەرنامە ئەتۆمییەکەی تەواو بکات. سارکۆزی رایگەیاند: ناماقوڵە رێگە بدرێت ئێران ببێتە خاوەنی چەکی ئەتۆمی، بە بیانووی ئەوەی دەبێتە هۆی دروستبوونی نائارامیی لە ناوچەکەدا (وەک ئەوەی ئێستا زۆر ئارام بێت) داواشی لە کۆمەڵەی نێودەوڵەتی کرد نێزیک ببنەوە لە یەکتر بۆ سەپاندنی سزا بەسەر ئێراندا. لەم نێوەندەدا گۆردۆن براونی سەرۆک وەزیرانی بەریتانیا هاوپشتیی وڵاتەکەی نیشاندا و خوازیاری سزای توندە بەسەر ئێراندا ئەگەر هاتوو ئاسانکاریی بە کارەکانی لیژنەی تایبەتی ئاژانسی جیهانی وزەی ئەتۆم نەکرد. هەرچی (ئەنگێلا مێرکڵ) راوێژکاری ئەڵمانیایە لایەنگری بیرۆکەی سەپاندنی سزای تاکلایەنەیە لەلایەن یەکێتی ئەوروپاوە لە دەرەوەی بڕیاری ئەنجوومەنی ئاسایش بەسەر ئێراندا تا ئەو کاتەی ئەو دەوڵەتە پرۆگرامەی ناوکییەکەی رادەگرێت.

جگە لەوەی ئێران تاراددەیەک ملکەچیی نیشانداوە بە بەشێک لە داخوازییەکانی کۆمەڵەی نێودەوڵەتی، هێشتا ئەمەریکا زیاتر پێداگریی دەکات و لایوایە هەنگاوەکانی ئێران وەک پێویست نین و ناتوانن

جێگەی دڵنیایی واشنتۆن بن. کەندالیزا رایس وەک لایەنگرێکی بیرۆکەی توندکردنەوەی سزاکانی سەر ئێران، رایدەگەیەنێت: پێویستە وڵاتانی جیهانی زیاتر هاریکاریی بکەن بۆ سەپاندنی سزا بەسەر ئێراندا. رایس رەخنەی توندیشی لە سیاسەتی حکوومەتی پێکین گرت کە هاوڕا نییە لەگەڵ وڵاتانی زلهێزی جیهان بۆ مەبەستی سەپاندنی سزای زۆرتر بەسەر حکوومەتی تاراندا. لە بەرامبەردا ئەحمەدی نەژاد دوای وەبیرهێنانەوەی ئەوەی گەلانی ئێران خۆڕاگربوونە و لە ئایندەشدا هەر بە خۆڕاگریی دەمێننەوە، رایگەیاند: وڵاتەکەی نەرمیی دیکە نانوێنێ پێچەوانەی بنەما نێودەوڵەتییەکان بێت. بەڵگە نەویستە تا دێت سزاکانی سەر ئێران گرانتر دەبن، حکوومەتی تارانیش ناتوانێت زیاتر لەمە نەرمیی و ملکەچی بنوێنێت چوونکە سەروەریی و سەربەخۆیی سیاسیی خۆی لە دەستدەدات، بۆیە سیاسەتی سەپاندنی سزا بە هیچ جۆرێک ئێران ناچار ناکات بە دەستهەڵگرتن لە بەرنامە ئەتۆمییەکەی ئەویش لەبەر یەک هۆی سادە، چوونکە لەگەڵ جڵەوشلکردنی زیاتر داواکاریی و داخوازیی نەیارەکانی زۆرتر دەبن تا بە تەواوی ئێران چۆک دەکەن و ئێرانێکی بە چەکی پێشکەوتوو و ئەتۆمیش لەسەر لێواری داڕووخان و فەوتاندا دەبێت. کەواتە نەرمی نواندنی زیاتری ئێران جۆرێکە لە خۆکوشتنی سیاسیی.

ئەگەرەکانی لێدانی گورزی سەربازیی

رەوتی رووداوەکان بە ئاقارێکدا دەڕۆن هەوڵەی دیپلۆماتەکان لە بەرامبەر هەوڵەی چەوپەی ئەندازیارانی جەنگدا شکستخواردوو خۆ دەنوێنن، تەنانەت رەنگەی دیپلۆماسی ناتوانێت لە یەک کاتدا لە راژەی هەردوولا بەواتە پێشەوە. زانیارییەکانی دەرچوو لە کۆشکی سپی و ئیدارەی ئەمەریکییەوە بە ئاشکرا و نهێنی تەئکید دەکەنەوە لەسەر لێدانی گورزێکی سەربازیی لە ئێران، بەڵام کات و ساتی هێرشەکە و ئەو ئامانجانەی دیاریکراون تاریکی و لێڵی زۆریان لەسەرە و بە هیچ لایەک روون نیین، تاکە شتێک ئاشکرا بێت بنکە ئەتۆمی و سەربازییەکانی ئێران دەبنە ئامانجی پلە یەک. رۆژنامەنووسی ئەمەریکی (سیمۆر هیرش) بە کەناڵەی (الجزیرە) راگەیاند: بەدڵنیاییەوە.. بەدڵنیاییەوە پەلاماری هەندێ لە بنکە سەربازییەکانی ئێران دەدرێ. بەپێی هەندێ زانیاریی دیکە کاربەدەستانی سەربازیی ئەمەریکی بە هەماهەنگی لەگەڵ ژمارەیەک شارەزای سەربازیی ئیسرائیلی پێکەوە نەخشەی (کش مەلیک یان ئێران)یان داڕشتووە وەک نەخشەیەک بۆ لێدانی ئێران، ئەم نەخشەیە لەسەر شێوەی یاری شەترەنج وێنا کراوە و لەلایەن سەرەکی هێزە ئاسمانییەکانی ئەمەریکاوە و بە جێگریی ئەفسەرێکی پایە بەرزی ئیسرائیل سەرپەرشتی دەکرێت، ئەوەش

ئاشکرا بووە نەخشەکە بە تەواوەتی دارێژراوە و تەنیا ماوەتەوە بخرێتە بواری جێبەجێکردنەوە. کەناڵی (العربیە) وردەکارییەکانی ئەم نەخشەیەی زیاتر ئاشکرا کرد بەوەی بڵاویکردەوە: لە یەک کاتدا لە رێی هێرشی ئاسمانیی و دەریاییەوە زیاتر لە 1000 ئامانجی ستراتیژیی و ئابووری و سەربازیی ئێرانی دەپێکرێن. بە بڕوای (برژینسکی) راوێژکاری سەرۆک کۆماری پێشووتری ئەمەریکا (جیمی کارتەر) ئامانجەکان لێدانە سەربازییەکانی ئەمەریکا تەنیا هێرش دەبێت بۆ سەر دامەزراوە ناوکییەکانی ئێران. کەواتە هەموو پێشهاتەکان بەرەو ئەو رێگەیە دەڕۆن (سعود فەیسەڵ) وەزیری دەرەوەی سعودیە پێشبینی کردبوو: ئێران و ئەمەریکا بەرەو جەنگ دەڕۆن. پرسیاری سەرەکی ئەوەیە کەی و چۆن؟ هێشتا هیچ شتێک روون نییە.

چاودێرانی سیاسیی ئاگادار لە قەیران و تەنگژەی نێوان ئێران و ئەمەریکا هێما دەکەن بە ئەوەی جەنگی ئێران جیاوازیی دەبێت لە جەنگی ئەمەریکا لە دژی ئەفغانستان (2001) و رژێمی عێراق (2003) چوونکە لەم هێرشانەدا تەنیا هێزەکانی ئاسمانی بەشداریی دەکەن نەک هێزە پیادەکانی سوپای ئەمەریکا. (شۆن هانیتی) لێکۆڵەرەوە لە کەناڵی فۆکس نیوز وێڕای دووپاتکردنەوەی ئەوەی ئەمەریکا لە ئێران دەدات، رایدەگەیەنێت: لە رێگای وشکانی و دەریاییەوە هێرش بۆ سەر ئێران ئەنجام نادرێت، بەڵام راستییەکەی ئەوەیە هێرشەکان تەنیا هێرشگەلێکی ئاسمانیی دەبن. ئەو هۆکارەی ئەگەری هێرشی ئاسمانیی نەک زەمینی بەهێز دەکات ئەوەیە بەشێکی زۆری سوپای ئەمەریکا هێشتا سەرقاڵی جەنگی عێراق و ئەفغانستانن و رەنگبێ نەیپەرژێتە سەر هێرشێکی زەمینی تر بۆ سەر وڵاتێکی تر، ئەم هەنگاوە لەوانەیە پێچەوانەی رای گشتیی ئەمەریکاش بێت، بۆیە وەک (کاڵ رێستیچێلا) مامۆستای زانکۆی هارڤارد باسی دەکات ئەمەریکا دەتوانێت تەنیا هێرش و پەلامارێکی بچووک و سنووردار ئەنجام بدات. لەگەڵ ئەوەش من خۆم پێشبینی ئەوە دەکەم ئێران لە رێی زیاتر تێکدانی رەوشی ناوخۆی عێراقەوە، ئەگەری هێرشی سەربازیی و هەوایی لە خۆی دوور بخاتەوە.

سەنتەری لێکۆڵینەوە نێودەوڵەتییەکان و دیپلۆماسی راپۆرتێکی هێشتا لاپەڕەیی بڵاوکردووەتەوە و تیایدا هاتووە (هێرش بۆ سەر ئێران لە چەند بەرەیەکی جیاوازەوە روو دەدات، بەڵام هێرشی زەمینی لە ئارادا نابێت، فڕۆکە و موشەکە ئەمەریکییەکان توانای پێویستیان هەیە بۆ ئەوەی لە ماوەیەکی کەمدا 10 000 ئامانج لەناو ببەن). لەگەڵ ئەمەشدا تاریکیی زۆر هەیە لەسەر ئامانجە راستەقینەکانی ئەمەریکا کە لە پلان و پڕۆژەیدایە بۆ لەناوبردنیان، ئەمەریکییەکان

تاوەکو نەھێ سەرقاڵی کۆکردنەوەی زانیاریی و تاوتوێکردنی ئەو ئامانجانەی دەبێت لێیان بدرێت، هەندێک بۆچوونیان وەهایە نابێت تەنێ لە بنکە سەربازییەکانی ئێران بدرێت بەڵکو دەبێت سوپای پاسداران لە نێو ئامانجدا بن. لەمبارەوە (دیڤید هەرزنیهۆرن) لە مانگی ئۆکتۆبەری 2007 راپۆرتێکی پێشکەش بە (نیویۆرک تایمز) کردووە و تێیدا ئاماژە بە ئەوە دەکات: ئەنجوومەنی پیرانی ئەمریکا پڕۆژە بڕیارێکی پێشکەش کردووە، داوا لە بوش دەکات گاردی شۆڕشگێڕی ئێران بە ڕێکخراوێکی تیرۆریستی لە قەڵەم بدات، ئاشکراشی کردووە ماوەی چەند مانگێکە ئیدارەی ئەمریکا دەیەوێت ڕێبژارییەک بکات لە نێوان ئەوەی سەرجەم ڕێکخراوی ناوبراو بە تیرۆریست دابنێت یاخود بە تەنیا سەرانی هێزی قودس بگرێتەوە؟ دواتر ناوبراو لەو باوەڕەدایە بڕیارێکە هەرچییەک بێت گوزارە لە پتربوونی بارگرژیی نێوان ئەمریکا و ئێران دەکات لەم دوایەدا.

لەلایەکی ترەوە هەندێک لە پسپۆران و چاودێرانی سیاسیی وەهای هەستکردنیان بە تەڵەی ئەمریکا بۆ ئێران، لەو بڕوایەدان ئەو بارودۆخە سەختەی ئەمریکا لە عێراق و ئەفغانستان تێیکەوتووە و ئەو تەنگژانەی وا پێش کابینەکەی بوش هاتوون یارمەتی ئێران دەدەن و چانسی لێدانی کەم دەکەنەوە، بەڵام هەندێک لەو چاودێرانە بە هەی باشتربوونی باری عێراق لەم چەند مانگەی دوایدا رای پێچەوانەیان وەرگرتووە و پێیانوایە ئەم پێشکەوتنانە یارمەتی باشی ئەمریکا دەدەن بۆ ئەوەی ئامادەکاریی پێویست بکەن بۆ جەنگی ئێران، کەوابوو هەر پێشکەوتنێکی بواری ئاسایش لە عێراق وەک (د.عەبدوڵڵا حیجاب) بۆی چووە سەبارەت بە چارەنووسی ئێرانیش یەکلاکەرەوە دەبێت. لەم ڕووەوە ئێرانییەکان زیاتر دەستوەردان دەکەن لە باری ئاسایشی عێراقدا، ڕەنگە لە فەلەستین و لوبنانیش قەیران و ئاریشە دروستبکەن، تاوەکوو ڤوکەسی ئەمریکا و هاوپەیمانانی لەسەر ئێران کەمتر بێتەوە یان ئەگەری پەلاماری سەربازیی سەر ئێران بۆ کاتێکی دوورتر لە هەنووکە دوابخەن یان هەر نەیهێڵن.

لە ئاستی ناوخۆش، هەرچی لایەنی ئێرانییە دەستەوەستان نییە و لە ڕێگەی بەهێزکردنی یەکەکانی سوپا و تەکنەلۆژیای چەک و کەینی چەکوچۆڵ بە تایبەت لە روسیا لە ئامادەکاریدایە بۆ وەڵامدانەوەی هەر هەرەشەکی چاوەڕوانکراوی سەر وڵاتەکەی. بەرپرسانی باڵای سەربازیی ئێران پێداگرن دەتوانن بەرگەی هەرەشەکان بگرن و لە توانایاندایە گورزی کاریگەر لە ئیسرائیل و ئامانجە

ستراتیژییەکانی ئەمەریکا لە ناوچەکەدا بوەشێنن. ئەحمەدی میتاقی فەرماندەی هێزی ئاسمانی ئێران رایگەیاند (ئەگەر هێرش بکرێتە سەرمان ئەوە بە یارمەتی خوا دەتوانین وەڵامی بدەینەوە). سوپای پاسدارانیش لە ئامادەباشیدان بۆ رووبەڕووبوونەوەی هەر ئەگەرێکی پەلاماردان. بەپێی (محەمەد عەلی جەعفەری) سەرکردەی سوپای پاسداران بە متمانەوە وتی: لە توانامانـدا هەیە بەرپەرچـی هەر هێرشێـک بدەینەوە و باس لە تواناکانی مووشەکی و ئاسمانی ناکەم، مافی خۆمـانە تواناکانمـان بەکـاربهێنین لە نـاوچەکە و جیهـان، هاوپەیمانانیشمان ئامادەن خۆیان بەخت بکەن لە کاتی هەر هێرشێکی ئەمەریکی ئەگەر بکرێتە سەر ئێران.

خولاسە بارودۆخەکە سەخت و دژوارە، رێگە دیپلۆماسییەکان بە بنبەست گەیشتوون، ئەمەریکا بە چەند و چوون خوازیاری ئێرانێکی بە چۆکی ئەتۆمییە و ئێرانییەکانیش سوورن لەسەر ئەوەی مافی سروشتی خۆیانە ببنە خاوەنی ئەو تەکنەلۆژیایە، ئەم بارگرژییە و قەیرانە بەرەو یەک رێگە دەڕوات: رێگەی جەنگ نەک رێگەیەکی تر. ئەم جەنگە ئەگەر تەنیا لە بـواری هێرشـی ئاسـمانیشدا بمێنێتەوە ئـاڵۆزییەکی گەورە لە خۆرهەڵات و تەواوی دنیادا دروست دەکات لە پێشەوە بە گەلانی ئێران.

وەک (بیل ریچاردسۆن)ی دیموکراتخواز باوەڕی وایە: بڕیاری وەشاندنی گورزی سەربازیی لە ئێران ئاکامێکی تراژیدیی دەبێت بۆ ئەمەریکا.

هەندێکی تر لە سیاسییەکانی ناوەوە و دەرەوەی کابینەکەی بوش لەسەر ئەو رایەن ئەمەریکا تا ئێستا لە زەلکاوی عێراق رزگاری نەبووە تا پەردە لەسەر شانۆیەکی کارەساتباری دیکە هەڵبداتەوە، تەنانەت خودی ناوچەکە بەرگەی ئەم هەموو قەیران و کارەساتە یەک لە دوای یەکە نـاگرێت. ئەمە جیا لەوەی مـانەوەی ئێـران، بەڵـام بەو هەژمـوونە بەهێزەوە نـا، لە بەرژەوەندیی خودی ئەمەریکایە و لەسەر تیۆریی گیسکەکەی هێیاس، وەک گورگێک نیشانی وڵاتانی کەنداو و عەرەبی دەدات بەمەبەستی ملکەچپێکردن و دادۆشینی نەوت.

لە واقیعدا زیان و ئاکامە سلبییەکانی جەنگ بە تەنیا شوێنەوار لەسـەر ئەمەریکـا و ئێـران جێنـاهێڵێت، بەڵکـو سـنوور و مەودای دەرئەنجامەکـانی زۆر لەوە مەزنتـرن ئێسـتا پێشـبینی و مەزنـدەی دەکەین. (ستیڤن بیدل) پسپۆڕی ستراتیژیی سەربازیی رایدەگەیەنێت (شەڕی نێوان ئەمەریکا و ئێران بە هەموو ئەوانەی تێوە دەگلێن دەبێتە کارەسـات، ئەمە بە عێـراق و رۆژهەڵـاتی ناوەڕاستیشەوە).

هەندێکی تر لە سیاسەتوانان و چاودێران وا تەماشای جەنگی ئێران-ئەمەریکا دەکەن هیچی تر نییە جگە لە دەسپێکی جەنگێکی خوێناویی کە دەکرێت بە جەنگی جیهانی سێیەم ناوزەدی بکەین. (وۆڵفگانگ گرگە)

پەرلەمانتار و وتەبێژی پەیوەندییە نەودەوڵەتییەکانی حزبی سۆسیالیستی ئەڵمانیا لە لایەنگرانی ئەم بەچوونەیە و بیروڕای خۆی لەو بارەوە بە سایتی (ئینتخاب) دەربڕیوە و دەڵێت: خۆرهەڵاتی ناوەڕاست لە بەرمیلێکی تەقەمەنی دەچێت ئەگەر تەقینەوەیەک یان شەڕێکی ئەوتۆ لە ناوچەکەدا دروست ببێت هەموو ناوچەکە دەگرێتەوە. من لەوە دەترسم نەتوانین لە داگیرسانی ئەو شەڕە نەگریسە ڕێگە بگرین و بەو هۆیەوە شەڕێکی جیهانگیر کە دەکرێت بە جەنگی سێیەمی جیهانی ناوی بەرین سەرهەڵبدات.
کەوابوو بارودۆخی سیاسیی ناوچەکە بە سەختی و دژوارییدا تێدەپەڕێت و ئەگەری جەنگێکی سەرتاپاگیر و پابەند بە چارەنووسی ڕۆژهەڵاتی نێوینەوە چاوەڕێ دەکرێت، چوونکە کاربەدەستانی سیاسیی ئەمەریکی بە کۆماریی و دیموکراتخوازەوە سوورن لەسەر لەدان و گورز وەشاندن لە ئێران، بەم هۆیەوە شکستی بوشی کوڕ لە هەڵبژاردنەکانی ئەمساڵدا هیچ ئومێدێکی خێری بۆ ئێران تیا نەماوە، چون ئەگەر دیموکراتەکان تێڕوانینیان سەبارەت بە ئێران لە تێڕوانینی کۆمارییەکان شەلگیر و توندتر نەبێت بێگومان نەرم و نیانتر نییە!. هێلاری کلینتۆن وەک کاندیدای حزبی دیموکراتی ئەمەریکا هەر لە هەنووکەوە رایدەگەیەنێت تاکە ڕێگە بۆ چارەسەری دۆزی ئەتۆمی ئێران وەشاندنی گورزی سەربازییە. لە ژێر ڕۆشنایی ئەم راستییانەدا دەگەینە ئەو راستییەی ئەگەری لێدانی سەربازیی و گورز وەشاندن لە ئێران نزیک و بەهێزترین ئەگەرە، خۆ ئەگەر یەکەم ئەگەر نەبێت بێگومان دوا ئەگەر نییە. ئەوەی چەند زەمینەکە پێچەوانە دەبێتەوە دەکەوێتەوە سەر زیرەکیی ئێرانییەکان.

ئایندەی قەیرانی ئەتۆمی ئێران

سیناتۆر هێلاری کلینتۆن پاڵێوراوی دیموکراتەکان بۆ پۆستی سەرۆکایەتی ئەمەریکا لە دیدارێکدا لەگەڵ ڕۆژنامەی (یدیعوت ئاحرانەت) ئیسرائیلی رایگەیاند: بە هەر چاوپێکەوتن و پەیوەندییەک لەگەڵ سەرانی حکوومەتێکی وەک ئێران مەرجی قورسیان بۆ دادەنێین چون ئێران حکوومەتێکی سەرەڕۆ و پێست ئەستوورە، ئەمە بۆ لای ئێمە و کۆمارییەکانەوە یەک پێناسە و هەڵوێستی هاوبەشمانەوە. ئاشکرایە مەرجە قورسەکانی هێلاری هێمای بۆ کردوون مەرجگەلێکن ئێران قبووڵیان ناکات، بەمەش ڕێگە دیپلۆماسییەکان ڕووبەڕووی شکست و نسکۆ دەبنەوە. لە کاتێکدا دەزانرێت کاروانی ئاشتی لە ڕۆژهەڵاتدا بەبێ وجود و بەشداریی ئێران ناتوانێت بگاتە جێ، چوونکە ڕۆڵی ئێران لەسەر ڕەوتی رووداوەکان و هاوکێشە سیاسییەکانی ناوچەکە هێندە بەهێزە ناتوانرێت بە ئاسانی بەلاوە بنرێ.

نووسەری تورک (ئیلنور چەڤیک) زیاتر رۆڵی ئێران لە ناوچەکەدا روون دەکاتەوە و دەنووسێت: لە رابردوودا بیروباوەڕێکی باو هەبوو کە ناتوانین لە رۆژهەڵاتی ناوەڕاستدا جەنگێک بەرپا بکەین بێ میسر و ناتوانین ئاشتی بەرقەرار بکەین بێ سوریا، زۆربەی زۆری ئەمە راستە، بەڵام لەپاڵ ئەوەشدا ناتوانرێت هیچ ئاشتییەکی بەردەوام لە رۆژهەڵاتی ناویندا دروست بکەین بێ پشکداریی ئێران. نووسەر لەدرێژەدا دەنووسێت:
وڵاتە یەکگرتووەکانی ئەمەریکا دەبێت واقیعبین بێت و بزانێت بە ئێران ناتوانرێت لە ئایندە بڕوانرێت و چارەسەرێکی دادپەروەرانە و هەمیشەیی لە خۆرهەڵاتی ناوەڕاستدا مسۆگەر بکرێت. بە دوودەی لە بەرچاو نەگرتنی رۆڵی کارای ئێران و بەهێزیی پێگە و گرنگی هەڵکەوتەی جوگرافیی ئەو کۆمارە و کارتێکردنی لەسەر ناوچەکە، مایەی فەرامۆشکردن نین کە وا ئەمەریکا دەیەوێت ئەو پێگەیە لاواز بکات، ئەمەش لە رێی داپچڕینی پەیوەندیی دیپلۆماسی و بازرگانی لە سەرەتادا و دواتر دابڕینی پەیوەندیی ئێران لەگەڵ وڵاتانی ئەوروپی تا ئێران لەبازنەیەکی داخراودا گەمارۆ بدات، هەروەک پێشتر لە ساڵی 1990 لە دژی سەدام لە کاتی داگیرکردنی کوەیتدا پێی هەستا.
وەک لە پێشتردا وتمان لایەنی ئێرانی بەدەر لەوەی مکوڕن لەسەر هەوڵ و هەڵوێستەکانیان لەمەڕ پیتاندنی یۆرانیۆم لایەنگریی لە رێگەچارەی دایەلۆگ و ئاشتییانە دەکەن و ئەم هەستەی خۆشیان نەشاردۆتەوە و لە چەندین بۆنە و جێگەی جیاجیادا ئامادەیی خۆیان دەربڕیوە بە چارەسەری کێشەکە بەرێگەی دانوستان، بەڵام ئەمەریکییەکان باس لەوە دەکەن تا ئەو شوێنە ئامادەی دایەلۆگن ئەگەر ئێران بەرنامە ئەتۆمییەکەی رابگرێت.

تەنانەت ئێرانییەکان ساڵی 2001 لە کاتی داڕووخانی رژێمی تاڵیبان خوازیاری دایەلۆگ و ئاشتی بوون لەگەڵ ئەمەریکا!. وەکوو (جەیمز دابینز) لە کاتی کۆبوونەوەی "بۆن" کە بە رێکخستنی تازەی سیاسیی ئەفغانستان گرێدرابوو لە نزیکەوە دەرکی بە کارایی و شارەزایی ئێرانییەکان کرد بە تایبەتی لەوەدا ئێرانییەکان هانی ئەندامانی بەشداربوویان دەدا بە بەرژەوەندیی سیاسەتی ئەمەریکی. (دابینز) وتی: ئێرانییەکان تەنانەت پێشنیاری پەیوەندیی باشتریشیان هێنایە ئاراوە و خوازیاری ئەوەبوون لە رێگەی من و کەسانی ترەوە قسەی لەسەر بکرێ، بەڵام هەرگیز وەڵامیان وەرنەگرتەوە. زۆر بە کورتی ئایندەی قەیرانەکە تەنیا چاوەڕێی رووداوانی جەنگی لێدەکرێت، سیاسەتی ئەمەریکی لەمەڕ ئێران سیاسەتێکی دیارە کە دژایەتی و لاوازکردنی پێگەی ئێرانە لە ناوچەکەدا وەک رێگرییەک لە هەوڵە

پاوانخوازییەکانی کۆماری ئیسلامی و تموحاتیان لە ڕۆژهەڵاتی نێوەندا، چوونکە ئێران ڕێگرە لە بەردەم خەونەکانی ئەمەریکا لە ناوچەکەدا، بەپێی ئەگەر کۆنگرەی (ئەناپۆلیس) دیوێکی کورتکردنەوەی دەستی سیاسەتەکانی دەوڵەتی ئێران بەتایبەت لە فەلەستین، ئەوە شکستپێهێنان بە بەرنامە ئەتۆمییەکەی و لێدانی سەربازیی لەڕێگەوە دەرکێشانی دەستی ئێرانە لە سیاسەتی نێوخۆی وڵاتانی ڕۆژهەڵاتی نێوەندا. دواجار پێویستە بڵێین ئایندەی قەیرانەکە ئاوسە بە چەندان قەیرانی تری کارەساتبار و مەزنتر.

تەنگژەی ئێران و ناکارایی ئۆپۆزیسیۆن

سەرەڕای ئەوەی پەیوەندیی ئێران لەگەڵ کۆمەڵگەی نێودەوڵەتی رووی لە ئاڵۆزیی و گرژیی زۆرتر کردووە، ئۆپۆزیسیۆنی ئێران بە فارس و عەرەب و کورد و بەلوجەوە ناکارا و بە دەور و تەئسیرن لە هەڵکشان و داکشانە نێوخۆییەکانی ئێران، هیوای ئەمەریکا بە ئۆپۆزیسیۆن زۆر کەمە و لاوازە، بەڵام هێشتا ناوبەناو یارمەتی بەشێک لەو ئۆپۆزیسیۆنە دەدات. ئیدارەی ئەمەریکا پشتیوانی لە ڕێکخراوی (مجاهیدینی خەلق) دەکات بەوەی هەم ناوی لە لیستی ڕەشی گروپە تیرۆریستییەکان "بلاک لیست" دەرهێناوە، هەم پارێزگاریی لێکردوون لەبەرامبەر هەر هێرشێکی تۆڵەسەنەرانەی شیعەکانی عێراق، چوونکە دەیەوێت لە پاشتردا بۆ دژایەتیکردنی ئێران سوودی لێ وەربگرێت، لەوانەشە ئەمەریکا بەهەڵەدا چووبێت چوونکە ناچێتە ئەقڵەوە مجاهیدینی خەلق ئەو نفوز و هێزەی هەبێت شتێکی لە واقیعی ئێراندا پێبکرێت، تەنانەت ئەمە نموونەی (ئەحمەد چەلەبی)مان لە عێراق بیر دەخاتەوە کە پاڵەوانی نزیکی کۆشکی سپی بوو پێش ڕووخانی بەعس، کەچی دوای ساڵی 2003 سیما ڕاستەقینەکەی دەرکەوت وەک بە نفوزترین کەسایەتی سیاسیی و بە هەموو شێوەیەک ڕۆڵی لەسەر شانۆی ڕووداوەکانی عێراق سڕایەوە. هەرچی لایەنە چەپەکانی ئۆپۆزیسیۆنی ئێرانە بە چاوی ئیمپریالیزم و دیدگا کلاسیکییەکەوە لە ئەمەریکا دەڕوانن وەلێ خوازیاری هەر جۆرە گورزوەشاندنێکن لە ئێران کەچی خۆیان لە نزیکبوونەوە لە ئەمەریکا دەپارێزن، لەسەرێکی ترەوە جەماوەری چەپەکان بەردەوام رووی لە کەمی و دابەزینە و کەمترین کارتێکردنیان بەسەر ناوخۆی وڵاتەکەیانەوە ماوە.

لایەنەکانی بزووتنەوەی نەتەوەیی و ناسیۆنالیستی کورد سەرباری هەر نەزەر و تێبینییەکیان لەمەڕ نییەتی ئەمەریکا و مەبەست و جۆری گورزوەشاندن لە ئێران پێشوازیی لەهەر لێدانێکی سیاسیی و سەربازیی دەکەن، بەڵام لەباری واقیعییەوە بە توانان لە جۆشدان و خرۆشاندنی جەماوەری کوردی ڕۆژهەڵاتی کوردستان، هەمووی هیوایەکیان بە

هەنگاوەکانی ئەمەریکاوە گرێداوە تا ئەو ڕاددەیەی (عەبدولڕەحمانی حاجی ئەحمەدی) سەرۆکی پژاک لە واشنتۆن وتی: ئەمەریکا بە ئەمە محەمەدی مەهدییە. لەلایەکی ترەوە پارتەکانی کورد لە ڕۆژهەڵات پەرش و بڵاو و نارێکخراون بە تایبەت دوای ئەوەی هەموو هەوڵەکان بۆ پێکهێنانی بەرەیەکی کوردستانی ناکام مانەوە بەڵکو سەد پلە بە پێچەوانەوە جیابوونەوە و پەرتبوونی پارتەکان لەم دوو سێ ساڵەی دواییدا بووەتە سیمای ئەم قۆناغەی ئۆپۆزیسیۆنی کوردی ڕۆژهەڵات، لە حزبی دیموکراتەوە بیگرە تاکوو هەردوو کۆمەڵەکە و پارتی ئازادیی کوردستان. (عەبدوڵڵای حەسەن زادە) وێڕای ئەوەی بەدووری دەگرێت هەمان سیناریۆی عێراق لە ئێران دووبارە بێتەوە، لە بارەی پەرش و بڵاویی هێزە کوردییەکانەوە دەڵێت (ئۆپۆزیسیۆنی کورد لە ئێران وەک ئەوە نییە لە عێراق هەبوو، لەرە لە عێراق وێڕای کەمێک ناکۆکی نێوان هێزە کوردییەکان، بەڵام لە بەرەی کوردستانیدا یەکڕیز و بەهێز خۆی ڕێکخستبوو). زۆر بە کۆنکرێتی و راشکاویی پێی لەدەنێین ئۆپۆزیسیۆنی ئێرانی بە ئۆپۆزیسیۆنی هەموو پێکهاتە ئیتنیی و جۆراوجۆرەکانەوە لە هەر پێشهاتێکی نوێدا سەبارەت بە ئایندەی وڵاتەکەی نەک پێشەنگ و پێشڕەو نییە، بەڵکو لە دوای ڕووداوەکانەوەیە و چاوەڕێی مشتەکۆڵەی هێزی دەرەکی دەکات بۆ کارە هەستێت کە لە بنەڕەتدا ئەرکی سەرەکی خۆیەتی. خولاسە ئۆپۆزیسیۆنی ئێرانی لە دۆڕێکدایە و ئاڕاستەی سیاسەت و ڕووداوەکان لە دەستێکی تردا و هەرگیز بە یەک ناگەن.

ئەنجامگیریی

(جەنگیز کاتماز) سەرنووسەری (ئەزگوور گوندەم) لە ئیستانبۆڵ لە دیمانەیەکیدا وتی: ئێران سێ ڕێگەی لە بەردەمدایە. یەکەم: هەر لە ئێستاوە ملکەچی بڕیارە نێودەوڵەتییەکان بێت و بێ مەرج ڕادەست بێت، کە تا ئێستا بە هیچ کلۆجێک ڕەزامەندیی بەو ئەم خاڵە نیشان نەداوە. دووەم: زمانی هەڕەشە و هزری کۆنەپەرستی و ئۆلیگاریشی خۆی بگۆڕێت و لە سەرەتادا گۆڕانکاریی لە ڕەوتی نەژاد و ڕەگەزپەرستی و بونیادگەرایی ئاینی بکات و بڕوای خۆی بە دیموکراسییەت پتەوتر بکات، کە لە سەرەتادا پێویستە ئازادییە گشتییەکان و مافی گەلی کورد و کەمایەتییەکانی دیکە بخاتە بن گرەنتییەوە، ئەمەش باشترین ئەڵتەرناتیڤە بەڵام تاکوو ئێستا هیچ نیشانەیەکی قبووڵکردنی ئەم خاڵە دیار نییە. سێیەم: چارەنووسی سەدام، کە نیشانە و هۆکارەکانی ئەم خاڵە زۆرترن و جیاوازییەکی لەگەڵ ئەحمەدی نەژاددا نییە، ئەگەر بێتوو بەشێوەیەک گەلانی ئایندار فریو بدات و لە دەوروبەری خۆی کۆیان بکاتەوە بەڵام بەم ڕێگایەش دەتوانێ هەندێک لە تەمەنی

سەدام درێژتر بێت.

بارودۆخی ئێران بە کەمێک جیاوازییەوە هەمان بارودۆخی عێراقی سەدامی دوای گەردەلوولی بیابانمان بیر دەخاتەوە، کە رادەستبوون بە ویستەکانی کۆمەڵگەی نێودەوڵەتی و رادەستنەبوونی یەک ئەنجامی هەبوو: ئەویش مەرگی تاهەتایی رژێمی سەدام. ئەمجارە مێژوو کتومت دووبارە دەبێتەوە و هەمان ئەزموونی عێراق بە هەندە جیاوازییەوە بەرەکی دەستەڵاتی فەرمانڕەوایی ئێرانیشی گرتووەتەوە. لەراستیدا ڤۆکەسی دوژمنایەتی سیاسەتی دەرەوەی ئەمەریکی لەسەر رژێمی ئێرانە، ئەگەر ئەم فشار و لەدان و کەنارگیرکردنەی ئێران رووخانی رژێمەکەشی بەدەمەوە نەبێت بەگومان ئەو ئەفسانە و جادووە هەڵدەوەشێنێتەوە کە ناوی کۆمارێکی ئیسلامی بەهێز و هەژموونخوازە، ئەم گوشارانە ئیدی نەک ئەوەی نایەڵێت هەنگاوەکانی هەژموونخوازیی تەفعیل بکات بەڵکو لە ڕێی زەبروزەنگەکی سەربازییەوە دەیباتەوە قاوغەکەی خۆی و سەرانی کۆماریش بەوە رازین هەر هیچ نەبێت دەستەڵاتیان لەناو جوگرافیای ئێراندا بە سەقامگیریی بمێنێتەوە. دوای نەمانی سەدام و تاڵیبان، چاوی گۆڕانکاریی ئەمەریکیی لەسەر ئێران و رژێمەکەیەتی، چوونکە هەم تەمەنێکی کردووە و هەم پێی هاویشتووە بۆ سنوورێکی بەربڵاوی ناوچەکە، کاری ئەولەویی سەبارەت بە کارنامەی سیاسیی کابینەکانی داهاتووی ئەمەریکا لە قەزاخەنانی ئێران و بڕینی پێلوپۆکانێتی لە هەنگاوی یەکەمدا و لەناوبردنی رژێمی مەلاکانی تارانە لە دوا هەنگاوی ئەو پرۆسەیەدا، ئەمەش رەنگە کات لەوە زۆرتر ببات لەوەی ئێمە چاوەڕوانی دەکەین. ماوەتەوە بڵێین قەیرانی ئەتۆمی زیاتر لە شەمەندەفەرێکی خێرا دەچێت کۆماری ئیسلامیی ئێران لە وێستگەی مەرگی سەرمەدیی دادەنێت، لەوانەیە پێچەوانەکەشی بهێنێتە دی!! چوون هیچ شتێک لە سیاسەتدا موستەحیل نییە.

شرۆڤە و نووسینی: ستیڤان شەمزینی

27-12-2007

*ئەم وتارە شیکارییە پێش سێزدە ساڵ، لە ژمارە (47) گۆڤاری (نەوەند) لە جەنیوەری ساڵی 2008 بڵاوبووەتەوە.

تێبینی: کەی ئەم شیکارییە وەک بەشی هەشتەمی کتێبی “گەمەی شەیتان” لەلاپەڕەی 249-273 چاپ و بڵاوبووەتەوە، ئەو کتێبەش بەچاپی کاغەز لە سەرەتای ساڵی 2018 لەناوەوە و دەرەوەی وڵات بڵاوکراوەتەوە.